

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

12 päivänä marraskuuta 2014*

Ennakkoratkaisupyyntö — Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue — Oikeudellinen yhteistyö
yksityisoikeudellisissa asioissa — Toimivalta vanhempainvastuun alalla — Asetus
(EY) N:o 2201/2003 — 12 artiklan 3 kohta — Naimattomien vanhempien lapsi —
Oikeuspaikkasopimus — Vireillä olevan liitännäisen asian puuttuminen —
Toimivallan hyväksyminen — Tuomioistuimen toimivallan kiistää asianosainen, joka on saattanut asian
vireille samassa tuomioistuimessa

Asiassa C-656/13,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Nejvyšší soud (Tšekki)
on esittänyt 12.11.2013 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 12.12.2013,
saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

L

vastaa

M,

R:n ja K:n

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Ó Caoimh, C. Toader,
E. Jarašiūnas (esittelevä tuomari) ja C. G. Fernlund,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— M, edustajanaan advokátka E. Zajíčková,

— R ja K, edustajanaan advokát Z. Kapitán,

— Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek ja J. Vlácil,

* Oikeudenkäyntikieli: tšekki.

— Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,
— Euroopan komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud-Joët ja J. Hradil,
päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1) 12 artiklan 3 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain yhtäältä lasten R ja K äiti L sekä toisaalta heidän isänsä M ja joka koskee näiden Itävallassa äitinsä kanssa asuvien lasten, joiden isä asuu Tšekin tasavallassa, huoltajuutta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Asetus N:o 2201/2003

- 3 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 5 ja 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
"(5) Kaikkien lasten tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi tämä asetus kattaa kaikki vanhempainvastuuta koskevat tuomiot, mukaan luettuina lastensuojelutoimenpiteet, riippumatta niiden yhteydestä avioliitto-oikeuden alaan kuuluviin menettelyihin.
--
(12) Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin."
4 Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklassa määritellään kyseisen asetuksen soveltamisala. Siinä säädetään erityisesti seuraavaa:
"1. Tätä asetusta sovelletaan -- siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät:
--
b) vanhempainvastuun myöntämiseen, käyttämiseen, siirtämiseen, rajoittamiseen tai lopettamiseen.
2. Edellä 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin asioihin kuuluvat erityisesti:
a) oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus;

--

3. Tätä asetusta ei sovelleta seuraaviin asioihin:

--

e) elatusvelvoitteet;

--”

- 5 Kyseisen asetuksen 2 artiklan 7 alakohdassa säädetään, että mainitussa asetuksessa tarkoitetaan ”vanhempainvastuulla” oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisuihin sisältyy erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden”.
- 6 Asetuksen N:o 2201/2003 II luku, jonka otsikko on ”Oikeudellinen toimivalta”, koostuu kolmesta jaksosta. Kyseisen luvun 1 jakso, jonka otsikko on ”Avioero, asumusero ja avioliiton pätemättömäksi julistaminen”, käsittää kyseisen asetuksen 3–7 artiklan. Sen 3 artiklassa luetellaan perusteet, joiden avulla voidaan ensisijaisesti ratkaista jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivalta puolisojen avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa. Sen 7 artikla koskee toimivaltaa muissa tapauksissa avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa.
- 7 Asetuksen N:o 2201/2003 saman II luvun 2 jakso, joka koskee vanhempainvastuuta, sisältää 8–15 artiklan. Kyseisessä 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleinen toimivalta”, säädetään seuraavaa:
- ”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä.”
- 8 Kyseisen asetuksen 12 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeuspaikkasopimus”, 1 kohdassa säädetään, että ”jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa”, jos siinä luetellut edellytykset täyttyvät.
- 9 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 2 kohdassa täsmennetään seuraavaa:
- ”Edellä 1 kohdan mukaisesti käytetty toimivalta lakkaa
- a) kun avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta annettu hyväksyvä tai hylkäävä tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- b) jos vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti on yhä vireillä a alakohdassa tarkoitettuna ajankohtana, silloin kun vanhempainvastuuta koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- c) kun oikeudenkäynti a ja b alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa päättyy muusta syystä.”
- 10 Kyseisen asetuksen 12 artiklan 3 kohdassa säädetään seuraavaa:
- ”Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuun asiassa myös muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä, kun

- a) lapsella on kiinteät siteet jäsenvaltioon erityisesti sen vuoksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen jäsenvaltion kansalainen
- ja
- b) niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.”
- 11 Asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Asian siirtäminen tuomioistuimeen, jolla on paremmat edellytykset asian käsittelyyn”, täsmennetään tilanteet, joissa jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka ovat toimivaltaisia tutkimaan pääasian, voivat poikkeuksellisesti siirtää mainitun asian tai osan siitä tuomioistuimelle, joka sijaitsee toisessa jäsenvaltiossa, johon lapsella on erityisiä siteitä, ja jolla tuomioistuimet katsovat olevan paremmat edellytykset käsitellä asiaa.
- 12 Kyseisen asetuksen 16 artiklassa, jonka otsikko on ”Asian paneminen vireille tuomioistuimessa”, säädetään seuraavaa:

”1. Asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa:

- a) ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle;
- tai
- b) jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomainen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että hakija ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

Asetus (EY) N:o 4/2009

- 13 Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskeissa asioissa 18.12.2008 annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1, oikaisu EUVL 2011, L 131, s. 26) sovelletaan sen 1 artiklan mukaan ”elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteesta”.
- 14 Kyseisen asetuksen 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, säädetään seuraavaa:
- ”Elatusvelvoitteita koskeissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia:
- –
- d) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kante, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen.”

Tšekin oikeus

- 15 Kansainvälistä yksityisoikeutta ja prosessioikeutta koskevan lain nro 97/1963 39 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Alaikäisten lasten huoltajuutta ja heistä maksettavia elatusmaksuja koskevissa asioissa sekä muissa heitä koskevissa asioissa, jos he ovat Tšekkoslovakian kansalaisia, toimivalta kuuluu tšekkoslovakialaisille tuomioistuimille, vaikka he asuisivat ulkomailla. – –”

- 16 Siviiliprosessilain 104 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kun menettelyllistä edellytystä, jota ei voida sivuuttaa, ei ole noudatettu, tuomioistuin päättää menettelyn. Jos asia ei kuulu tuomioistuimen toimivaltaan tai jos toisen menettelyn on edelletävä sitä, tuomioistuin toimittaa asian toimivaltaiselle elimelle sen jälkeen, kun menettelyn päättämisestä annettu määräys on saanut lainvoiman; kanteen nostamisen oikeudelliset vaikutukset (kannekirjelmä) pysyvät voimassa.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 17 Ennakkoratkaisupyyntöä ilmenee, että naimattoman pariskunnan muodostaneet L ja M saivat yhdessä kaksi lasta, R:n ja K:n. Nämä kaksi lasta syntyivät Tšekin tasavallassa, ja heillä on kyseisen jäsenvaltion kansalaisuus. Vanhemmat ja heidän lapsensa asuivat helmikuuhun 2010 saakka Tšekin tasavallassa. L on kyseisestä helmikuusta lähtien työskennellyt Itävallassa, ja lapset ovat asuneet vuoroin äitinsä ja vuoroin isänsä, joka asuu ja työskentelee Český Krumlovissa (Tšekki), kanssa.
- 18 L teki 20.5.2012 rekisteri-ilmoituksen lasten kotipaikasta Itävallassa ja ilmoitti saman vuoden syyskuussa M:lle, etteivät lapset palaisi Tšekin tasavaltaan. Lapset aloittivat tuolloin koulunkäynnin Itävallassa. Se, muuttivatko lapset Itävaltaan M:n suostumuksella, on aiheena lasten huoltajuutta koskevassa oikeudenkäynnissä.
- 19 M teki 26.10.2012 Český Krumlovin Okresní soudille (paikallinen tuomioistuin) hakemuksen ”lasten ja vanhempien välisiä suhteita koskevien sääntöjen vahvistamisesta” saadakseen oikeuden lasten huoltoon ja elatusmaksuihin.
- 20 M jätti 28.10.2012 hänen luonaan vierailulla olleet lapset palauttamatta L:lle tämän kanssa tehdyn sopimuksen vastaisesti.
- 21 Myös L teki 29.10.2012 Český Krumlovin Okresní soudille hakemuksen saadakseen oikeuden lasten huoltoon ja elatusmaksuihin. Hän teki myöhemmin samanlaisen hakemuksen itävaltalaisille tuomioistuimille.
- 22 Lapset palasivat 1.11.2012 äitinsä luo Itävaltaan Český Krumlovin Okresní soudin antaman väliaikaismääräyksen perusteella ja ovat siitä lähtien käyneet koulua siellä. České Budějovicen (Tšekki) Krajský soud (alueellinen tuomioistuin) vahvisti kyseisen väliaikaismääräyksen 12.12.2012 antamallaan ratkaisulla.
- 23 Český Krumlovin Okresní soud totesi 1.2.2013 antamallaan ratkaisulla, ettei se ollut toimivaltainen, ja päätti oikeudenkäynnin siviiliprosessilain 104 §:n 1 momentin mukaisesti sillä perusteella, että koska lasten kotipaikka oli asian vireillepanoajankohtana Itävallassa, itävaltalaiset tuomioistuimet olivat asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan mukaan toimivaltaisia.

- 24 Itävaltalainen keskusvirasto vastaanotti 19.3.2012 isän aloitteesta tehdyn vaatimuksen, jonka mukaan lapset on palautettava 25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen (Yhdistyneiden kansakuntien sopimussarja, nide 1343, nro 22514) määräysten mukaisesti.
- 25 České Budějovicen Krajský soud muutti 11.4.2013 antamallaan ratkaisulla Český Krumlovin Okresní soudin 1.2.2013 antamaa ratkaisua, eikä menettelyä voitu pitää päätettynä. Kyseinen tuomioistuin totesi, että tšekkiläisten tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta määräytyi asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti, kun otettiin huomioon, että lapsilla oli kiinteä side Tšekin tasavaltaan, että molemmat vanhemmat sekä lapsille oikeudenkäynnin myöhemmässä vaiheessa nimetty edunvalvoja olivat hyväksyneet kyseisten tuomioistuinten kansainvälisen toimivallan ja että Český Krumlovin Okresní soudin toimivaltaisuus oli lasten edun mukaista.
- 26 České Budějovicen Krajský soud esitti tarkemmin tšekkiläisten tuomioistuinten kansainvälisen toimivallan hyväksymisestä, että M:n 26.10.2012 tekemä hakemus oli esitetty tšekkiläiselle tuomioistuimelle, että myös L oli 29.10.2012 tehnyt hakemuksen samalle tuomioistuimelle ja että L oli vasta myöhemmin väittänyt, että M:n olisi pitänyt saattaa asia vireille itävaltalaisissa tuomioistuimissa, ja tehnyt hakemuksen itävaltalaiselle tuomioistuimelle.
- 27 L on tehnyt kyseisestä ratkaisusta kassaatiovalituksen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa ja vaatinut sitä keskeyttämään České Budějovicen Krajský soudin ratkaisun täytäntöönpanon. Vaatimus hyväksyttiin 31.7.2013 annetulla määräyksellä.
- 28 L esittää kassaatiovalituksensa tueksi muun muassa, ettei asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu tšekkiläisten tuomioistuinten kansainvälisen toimivallan hyväksymistä koskeva edellytys täyty nyt käsiteltävässä asiassa. Hän kertoo tehneensä hakemuksensa Český Krumlovin Okresní soudille lasten sosiaalisesta ja oikeudellisesta suojelusta vastaavan Tšekin elimen suosituksesta, koska hän ei tiennyt lastensa olinpaikkaa. Hän kertoo myös saattaneensa asian toimivaltaisten Itävallan viranomaisten käsiteltäväksi ja ilmaisseensa 31.10.2012, jolloin hän sai tietää kaikista tosiseikoista, lähtien selkeästi olevansa eri mieltä Tšekin tuomioistuinten kansainvälisestä toimivallasta.
- 29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää yhtäältä, että hyvin suppean tulkinnan, joka kuitenkin mahdollistaa asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan tehokkaan vaikutuksen turvaamisen, perusteella voitaisiin katsoa, että kyseisen asetuksen 12 artiklan 3 kohdassa sallitaan saman artiklan 1 kohdan tavoin tuomioistuimen toimivallasta sopiminen ainoastaan sellaisen tuomioistuimen hyväksi, jonka käsiteltäväksi on jo saatettu avioerohakemus tai hakemus avioliiton pätemättömäksi julistamisesta, jos sen toimivalta perustuu mainitun asetuksen 7 artiklaan. Toisaalta sen mukaan olisi mahdollista katsoa, että kyseistä 12 artiklan 3 kohtaa voidaan soveltaa myös silloin, kun mitään lasten huoltajuusoikeudenkäyntiin liittyvää muuta menettelyä ei ole.
- 30 Lisäksi kyseinen tuomioistuin pohtii sitä, voidaanko pääasian olosuhteissa katsoa, että L olisi ”nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti” hyväksynyt Tšekin tuomioistuinten toimivallan. Se esittää, että České Budějovicen Krajský soud kytki päätelmänsä siitä, että L oli hyväksynyt Tšekin tuomioistuinten toimivallan, siihen, että tämä oli 29.10.2012 tehnyt hakemuksen Český Krumlovin Okresní soudille. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee kuitenkin, ettei se pidä tällaista tahdonilmaisua yksiselitteisenä. Se katsoo erityisesti, että asian olosuhteet huomioon ottaen on uskottavaa, että L teki hakemuksen Český Krumlovin Okresní soudille ainoastaan saadakseen tietoa lasten tilanteesta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo näin ollen, ettei pääasiassa ole annettu tällaista hyväksyntää. Se esittää tästä myös, että L kiisti M:n aloittamassa oikeudenkäynnissä toimittamassaan ensimmäisessä oikeudenkäyntiasiakirjassa asiaa käsitelleen tuomioistuimen toimivallan.

- 31 Nejvyšší soud (ylin tuomioistuin) on todennut, ettei unionin tuomioistuin ole vielä ottanut kantaa asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan tulkintaan, ja päättänyt lykätä ratkaisun antamista asiassa ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [asetuksen N:o 2201/2003] 12 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että se on toimivallan peruste vanhempainvastuuta koskevassa asiassa myös silloin, kun mitään siihen liittyvää menettelyä ei ole vireillä (toisin sanoen ’muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä’)?”

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

Onko [asetuksen N:o 2201/2003] 12 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että [’nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti’] annetulla toimivallan hyväksynnällä tarkoitetaan myös tilannetta, jossa asianosainen, joka ei ole pannut menettelyä vireille, saattaa itse asian vireille samassa asiassa mutta vetoaa tämän jälkeen toisen asianosaisen aikaisemmin vireille panemassa menettelyssä ensimmäisessä oikeudenkäyntiasiakirjassaan tuomioistuimen toimivallan puuttumiseen?”

Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

- 32 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnöstä jaosto, jolle asian käsittely on osoitettu, tarkasteli tarvetta käsitellä asia unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklassa tarkoitettussa kiireellisessä menettelyssä. Mainittu jaosto päätti julkisasiamiestä kuultuaan olla hyväksymättä pyyntöä kiireellisestä menettelystä.
- 33 Presidentin 8.1.2014 tekemällä päätöksellä nyt esillä olevan ennakkoratkaisupyynnön käsittelylle annettiin työjärjestyksen 53 artiklan 3 kohdan mukainen etusija.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 34 Aluksi on muistutettava, että asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan 7 alakohdan mukaan käsitteellä vanhempainvastuu tarkoitetaan oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka erityisesti luonnollisella henkilöllä on tuomioistuimen ratkaisun tai lain perusteella ja joihin sisältyy erityisesti oikeus lapsen huoltoon ja tapaamisoikeus. Koska L ja M riitelevät muun muassa lastensa huoltajuudesta, pääasian oikeusriita kuuluu mainitun asetuksen soveltamisalaan sen 1 artiklan 1 kohdan ja 2 kohdan a alakohdan perusteella.
- 35 Tältä kannalta ei ole merkitystä sillä, että pääasian oikeudenkäynti koskee myös elatusmaksuvaatimusta. On totta, että asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 3 kohdan e alakohdan mukaan elatusvelvollisuus jää kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan d alakohdassa säädetään kuitenkin, että elatusvelvoitteita koskevissa asioissa voi olla jäsenvaltioissa toimivaltainen sellainen tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan yhden asianosaisen kansalaisuuteen. Kyseisen säännöksen mukaan asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan perusteella toimivaltainen tuomioistuin on lähtökohtaisesti toimivaltainen myös ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatettuun vanhempainvastuuta koskevaan asiaan nähden liitännäisen elatusvelvollisuutta koskevan vaatimuksen.

Ensimmäinen kysymys

- 36 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään pääasiallisesti sitä, onko asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että se voi olla perusteena sellaisen jäsenvaltion, jossa lapsen asuinpaikka ei ole, tuomioistuimen toimivallalle vanhempainvastuuta koskevassa oikeudenkäynnissä, vaikka valitussa tuomioistuimessa ei olisi vireillä muuta menettelyä.

- 37 M, R:n ja K:n edustaja sekä Tšekin ja Puolan hallitukset esittävät, että kysymykseen on vastattava myöntävästi. Euroopan komissio sen sijaan väittää, että siihen on vastattava kieltävästi, ja täsmentää, että vireillä olevan oikeudenkäynnin, johon nähden vanhempainvastuuta koskeva menettely on liitännäinen, on oltava muu kuin jokin asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 1 kohdassa luetelluista menettelyistä.
- 38 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkittamisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on (tuomio *Merck*, 292/82, EU:C:1983:335, 12 kohta ja tuomio *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 Tässä yhteydessä on muistutettava, että asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuusiassa ”muissa kuin saman artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä” yhtäältä silloin, kun lapsella on kiinteät siteet jäsenvaltioon erityisesti siksi, että hänen vanhempainvastuunkantajansa asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa tai että lapsi on kyseisen valtion kansalainen, ja toisaalta silloin, kun niiden toimivalta on kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja kun toimivalta on lapsen edun mukainen. Saman artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät saman asetuksen 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa, jos siinä luetellut edellytykset täyttyvät.
- 40 Niinpä yksin asetuksen N:o 2001/2003 12 artiklan 3 kohdan sanamuodon perusteella ei voida ratkaista, onko kyseisen säännöksen mukaisen oikeuspaikkasopimuksen soveltamisen kannalta välttämätöntä, että tuomioistuimessa, jonka toimivallasta halutaan sopia, on jo saatettu vireille muu menettely.
- 41 Asiayhteydestä, jonka osa asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohta on, on kuitenkin todettava, että kyseinen säännös on yhdessä saman artiklan 1 kohdan säännöksen kanssa yksi asetuksella N:o 2201/2003 avatuista kahdesta mahdollisuudesta sopia oikeuspaikasta vanhempainvastuuta koskevassa asiassa.
- 42 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 1 kohdasta on todettava, että sen sanamuodosta ilmenee selkeästi, että siinä tarjottua mahdollisuutta tuomioistuimen toimivallasta sopimiseen voidaan käyttää ainoastaan sellaisten jäsenvaltion tuomioistuinten hyväksi, jotka käyttävät saman asetuksen 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta. Kyseisen 12 artiklan 2 kohdassa puolestaan täsmennetään, milloin mainitun 1 kohdan mukaisesti käytetty toimivalta lakkaa, eli kun avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta annettu hyväksyvä tai hylkäävä tuomio tulee lainvoimaiseksi tai jos vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti on yhä vireillä edellä tarkoitettuna ajankohtana, silloin kun vanhempainvastuuta koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi, tai vielä, kun oikeudenkäynti edellä tarkoitetuissa kahdessa tapauksessa päättyy muusta syystä.
- 43 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdassa tarjottua tuomioistuimen toimivallasta sopimisen mahdollisuutta varten ei ole säädetty kyseistä 2 kohtaa vastaavaa säännöstä.
- 44 Lisäksi unionin tuomioistuin on jo todennut, että vanhempainvastuuta koskevia asioita koskeva toimivalta, joka kuuluu asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan mukaisen oikeuspaikkasopimuksen nojalla sellaiselle jäsenvaltion tuomioistuimelle, jonka käsiteltäväksi vanhempainvastuunkantajat ovat yhteisestä sopimuksesta saattaneet asian, lakkaa, kun tässä oikeudenkäynnissä annetaan lainvoimainen ratkaisu (tuomio *E*, C-436/13, EU:C:2014:2246, 50 kohta). Tämä tarkoittaa sitä, että valitun tuomioistuimen toimivallasta voidaan sopia jopa pelkästään kyseessä olevaa vanhempainvastuuta koskevaa oikeudenkäyntiä varten.

- 45 Edellä esitetystä seuraa, että asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdassa säädetty tuomioistuimen toimivallasta sopiminen vanhempainvastuuta koskevassa asiassa ei edellytä, että vanhempainvastuuta koskeva asia liittyy toiseen siinä tuomioistuimessa, jonka hyväksi toimivallasta aiotaan sopia, jo vireillä olevaan oikeudenkäyntiin.
- 46 Tässä yhteydessä on huomautettava, että tällainen tulkinta on ainoa, joka ei vaaranna kyseisen säännöksen tehokasta vaikutusta. Sen soveltamisalan rajoittaminen tilanteisiin, joissa vanhempainvastuuta koskeva asia liittyy muuhun jo vireillä olevaan menettelyyn, rajoittaisi nimittäin huomattavasti mahdollisuuksia sopia tuomioistuimen toimivallasta, kun otetaan huomioon, että tarve saattaa vanhempainvastuuta koskeva menettely vireille voi syntyä muista menettelyistä riippumatta.
- 47 Kyseinen tulkintatapa on myös ainoa, jolla taataan asetuksen N:o 2201/2003 tavoitteiden noudattaminen.
- 48 Yhtäältä asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa todetaan, että kyseisessä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Tästä seuraa, että kyseinen asetus lähtee siitä, että lapsen etu on ensisijainen (ks. vastaavasti tuomio Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, 51 kohta). Kuten edellä 46 kohdassa on jo todettu, se, että mahdollisuus asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdassa säädettyyn tuomioistuimen toimivallasta sopimiseen rajoitettaisiin tapauksiin, joissa vanhempainvastuuta koskeva asia voi liittyä muuhun menettelyyn, sulkisi pois mahdollisuuden hyödyntää tuomioistuimen toimivallasta sopimista useissa tapauksissa, vaikka tällainen sopiminen voisi olla kyseessä olevan lapsen edun mukaista.
- 49 Tässä yhteydessä on korostettava, että kuten asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan b alakohdasta – jossa asetetaan kaikkia tilanteita varten kyseisessä kohdassa säädetyn tuomioistuimen toimivallasta sopimisen edellytykseksi paitsi kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomainen tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti antama hyväksyntä mainitulle sopimukselle asian vireillepanoajankohtana myös se, että valitun jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta on lapsen edun mukainen – ilmenee, tällainen sopiminen ei saa missään tapauksessa olla lapsen edun vastaista.
- 50 Toisaalta asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan viidennestä perustelukappaleesta ilmenee, että kaikkien lasten tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi kyseinen asetus kattaa kaikki vanhempainvastuuta koskevat ratkaisut, mukaan luettuina lastensuojelutoimenpiteet, riippumatta niiden yhteydestä avioliitto-oikeuden alaan kuuluviin menettelyihin. Tuomioistuimen toimivallasta sopimisen sulkeminen pois vanhempainvastuuta koskevassa asiassa pelkästään siitä syystä, ettei mainittu menettely voi liittyä muuhun jo vireillä olevaan menettelyyn, vaikeuttaisi tällaisen tavoitteen saavuttamista täysimääräisesti. Näin olisi erityisesti silloin, jos kyseisen asetuksen 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun ilmaisun ”muissa kuin 1 kohdassa tarkoitetuissa oikeudenkäynneissä” ymmärrettäisiin – kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ehdottaa – tarkoittavan sellaisia avioeroa, asumuseroa ja puolisojen avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia hakemuksia, joiden osalta jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta ei määräydy saman asetuksen 3 artiklan vaan jonkin muun kyseiseen asetukseen sisältyvän toimivaltasäännön perusteella. Tällainen tulkinta nimittäin sulkisi pois kaikki mahdollisuudet sopia tuomioistuimen toimivallasta mainitun 3 kohdan mukaisesti sellaisiin lapsiin, joiden vanhemmat eivät ole koskaan olleet naimisissa tai joiden vanhemmat ovat jo kokeneet avioeron tai asumuseron tai joiden avioliitto on julistettu pätemättömäksi, liittyvissä vanhempainvastuuta koskevilla kysymyksissä, mikä olisi mainitun kaikkien lasten tasapuolisen kohtelun tavoitteen vastaista.
- 51 Edellä 45 kohdassa omaksuttu tulkinta ei myöskään voi vaarantaa asetuksen N:o 2201/2003 15 artiklan tehokasta vaikutusta, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, sillä kyseisessä artiklassa täsmennetään, että sitä sovelletaan ainoastaan ”poikkeuksellisesti”. Sillä ei näin ollen voitaisi korjata

asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan sellaisesta tulkinnasta, jossa suljetaan pois kyseisen säännöksen soveltaminen silloin, jos vireillä ei ole menettelyä, johon nähden vanhempainvastuuta koskeva menettely voisi olla liitännäinen, aiheutuvia aukkoja asetuksen tavoitteiden toteuttamisessa.

- 52 Ensimmäiseen kysymykseen on edellä esitetyn perusteella vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että se voi olla perusteena sellaisen jäsenvaltion, jossa lapsen asuinpaikka ei ole, tuomioistuimen toimivallalle vanhempainvastuuta koskevassa oikeudenkäynnissä, vaikka valitussa tuomioistuimessa ei olisi vireillä muuta menettelyä.

Toinen kysymys

- 53 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään pääasiallisesti sitä, onko asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi toinen asianosainen on saattanut vanhempainvastuuta koskevan asian, toimivalta on kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla ”kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä”, jos ensimmäisen menettelyn vastaaja saattaa myöhemmin vireille toisen menettelyn samassa tuomioistuimessa ja esittää ensimmäisessä oikeudenkäynnissä toimittamassaan ensimmäisessä oikeudenkäyntiasiakirjassa väitteen kyseisen tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.
- 54 M sekä R:n ja K:n edustaja katsovat, että kysymykseen on vastattava myöntävästi, kun taas Tšekin hallitus ja komissio ovat päinvastaista mieltä.
- 55 Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan b alakohdan tekstistäkin ilmenee, että valitun tuomioistuimen toimivallan on oltava ”kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana”. Kyseisen asetuksen 16 artiklassa täsmennetään, että asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa lähtökohtaisesti ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen.
- 56 Kyseisen säännöksen, luettuna yhdessä mainitun 16 artiklan kanssa, selkeä sanamuoto edellyttää näin ollen, että on todettava sellaisen nimenomaisen tai vähintään yksiselitteisen mainittua toimivaltaa koskevan, kaikkien menettelyn asianosaisten välillä viimeistään ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään valittuun tuomioistuimeen, tehdyn sopimuksen olemassaolo.
- 57 Näin ei selvästikään voi olla silloin, kun asia on saatettu kyseessä olevan tuomioistuimen käsiteltäväksi ainoastaan yhden menettelyn asianosaisten aloitteesta, kun toinen menettelyn asianosaista saattaa samassa tuomioistuimessa myöhempanä ajankohtana vireille muun menettelyn ja kun tämä toinen asianosainen kiistää ensimmäisen menettelyn ensimmäisessä oikeudenkäyntikirjelmässään asioita käsittelevän tuomioistuimen toimivallan.
- 58 On lisättävä, että kun tuomioistuimessa pannaan asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti vireille oikeudenkäynti, lapsen etua voidaan suojella vain tutkimalla jokaisessa yksittäistapauksessa, onko tällainen tavoiteltu oikeuspaikkasopimus lapsen edun mukainen, ja että asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohtaan perustuva oikeuspaikkasopimus koskee vain sitä tiettyä oikeudenkäyntiä, joka on pantu vireille siinä tuomioistuimessa, jonka toimivallasta sovitaan (ks. vastaavasti tuomio E, EU:C:2014:2246, 47 ja 49 kohta).
- 59 Edellä esitetystä seuraa, että toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, ettei voida katsoa, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi toinen asianosainen on saattanut vanhempainvastuuta koskevan asian, toimivalta olisi kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla ”kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä”, jos ensimmäisen

menettelyn vastaaja saattaa myöhemmin vireille toisen menettelyn samassa tuomioistuimessa ja esittää ensimmäisessä oikeudenkäynnissä toimittamassaan ensimmäisessä oikeudenkäyntiasiakirjassa väitteen kyseisen tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.

Oikeudenkäyntikulut

- 60 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että se voi olla perusteena sellaisen jäsenvaltion, jossa lapsen asuinpaikka ei ole, tuomioistuimen toimivallalle vanhempainvastuuta koskevassa oikeudenkäynnissä, vaikka valitussa tuomioistuimessa ei olisi vireillä muuta menettelyä.**
- 2) **Asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 3 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, ettei voida katsoa, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi toinen asianosainen on saattanut vanhempainvastuuta koskevan asian, toimivalta olisi kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla ”kaikkien menettelyn asianosaisten nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä”, jos ensimmäisen menettelyn vastaaja saattaa myöhemmin vireille toisen menettelyn samassa tuomioistuimessa ja esittää ensimmäisessä oikeudenkäynnissä toimittamassaan ensimmäisessä oikeudenkäyntiasiakirjassa väitteen kyseisen tuomioistuimen toimivallan puuttumisesta.**

Allekirjoitukset